

“Clim Slaats: de authentieke kunsteducator”

Voor mijn onderzoek heb ik veel literatuur en theorieën de revue laten passeren. Zoals Folkert Haanstra, Emiel Heijnen, Mark Mieras, John Dewey, Ilias El Hadioui, Gert Biesta, Geert Kelchtermans, Luis Moll en anderen, zij hebben mij geholpen om mijn eigen visie als kunsteducator te verduidelijken en te verdiepen. Ik ben op zoek gegaan naar de relevantie en toepasbaarheid van deze theorieën binnen mijn experimenten en thuisbezoeken in het kader van mijn onderzoek.

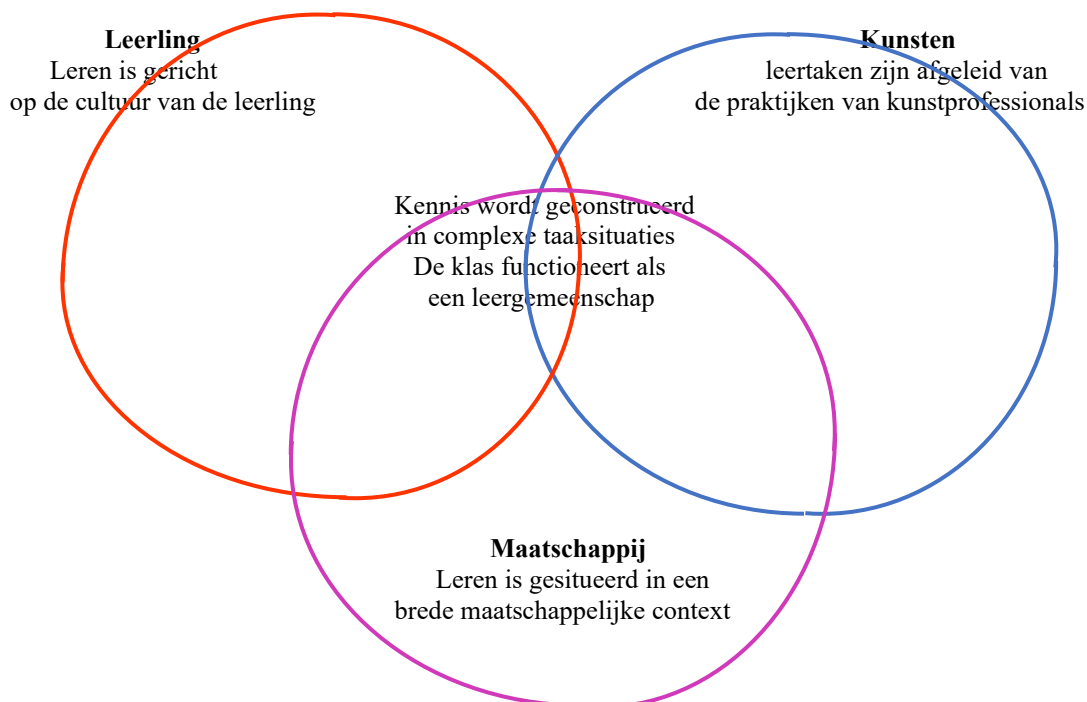
Authentiek kunsteducatie

Volgens Folkert Haanstra is authentieke kunsteducatie een benadering die de nadruk legt op het proces van kunst maken, persoonlijke expressie en de bredere maatschappelijke waarde van kunst. Haanstra benadrukt de balans tussen leerlinggestuurd en docentgestuurd onderwijs en legt de nadruk op de rol van de docent als iemand die voortdurend zichzelf ontwikkelt en in verbinding staat met de kunstbeleving van de leerlingen (Haanstra, 2011).

Voor mij betekent dit dat je als kunsteducator niet alleen kennis moet hebben van de kunst, maar ook van de unieke ervaringen en achtergronden van de leerlingen. Het gaat niet alleen over het aanleren van technieken, maar vooral over het ondersteunen van kinderen bij hun zoektocht naar zelfexpressie en hun plaats in de samenleving.

In mijn eigen beeldende lessen merk ik dat de kinderen met enthousiasme de kunstlessen beleven. Veiligheid vind ik essentieel voor hun creativiteit, want zonder een gevoel van vertrouwen durven kinderen niet te experimenteren of hun ideeën uit te drukken. Dit sluit aan bij de inzichten van Ferre Laevers over ervaringsgericht onderwijs. Hij stelt dat leerlingen het beste leren wanneer zij zich goed voelen en actief betrokken zijn bij wat zij doen (Laevers, 2004). In de praktijk betekent dit dat ik altijd probeer een leeromgeving te creëren waarin kinderen de vrijheid hebben om te experimenteren en zich niet belemmerd voelen om fouten te maken. Dit proces van zelfontdekking is voor mij de essentie van kunsteducatie.

Ontwerpmodel voor authentieke kunsteducatie (Heijnen, 2015)

Cognitieve en sociale ontwikkeling van kinderen

Mark Mieras heeft wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de voordelen van kunsteducatie, zoals het verbeteren van het werkgeheugen en het bevorderen van creatief zelfvertrouwen. Mieras stelt dat kinderen die kunstonderwijs krijgen beter in staat zijn om flexibel te denken en creatief problemen op te lossen, wat hen niet alleen voordelen biedt binnen de kunst, maar ook bij andere vakken (Mieras, 2024).

Dit sluit aan bij mijn overtuiging dat kunsteducatie veel meer is dan alleen een creatieve bezigheid; het is een manier om kinderen voor te bereiden op een steeds complexer wordende wereld.

Mijn nieuwsgierigheid gewekt

'From the standpoint of the child, the great waste in the school comes from his inability to utilize the experiences he gets outside the school in any complete and free way within the school itself; while, on the other hand, he is unable to apply in daily life what he is learning at school. That is the isolation of the school - its isolation from life.' (Dewey 1907, p. 89).

Bovenstaande quote van John Dewey raakte mij erg, een quote uit 1907 die op dit moment in veel gevallen in het primair onderwijs nog actueel is.

Ik vroeg mij af:

Hoe kan ik deze verbinding maken? Hoe kan mijn expertise als beeldend kunsteducator hierin een rol in spelen?

Door mijn vooronderzoek aan de hand van een 3-tal experimenten was de logische stap voor mij de thuisbezoeken; beeldend werken met het hele gezin.

School en thuiscontext; de verbinding

Mijn onderzoek richt zich vanaf nu op de verbinding tussen school en de thuiscontext. Illias El Hadioui bespreekt in zijn werk hoe jongeren, met name uit grootstedelijke gebieden, vaak leven tussen verschillende sociale en culturele werelden: thuis, school en de straat (El Hadioui, 2011). Dit spanningsveld kan de schoolprestaties en het gedrag van leerlingen beïnvloeden. El Hadioui pleit voor een schoolklimaat dat cultureel sensitief is en waarin leraren de complexe identiteitsvorming van jongeren beter begrijpen en begeleiden. Deze dynamiek heeft invloed op hun gedrag en prestaties op school.

El Hadioui richt zich voornamelijk op adolescenten. Ik ben van mening dat het leggen van verbindingen tussen school en thuis al op de basisschool moet beginnen. Kunsteducatie kan volgens mij hierin een cruciale rol spelen door kinderen een medium te bieden waarmee zij hun identiteit kunnen verkennen en deze verbinden met verschillende sociale werelden.

Het kind in 'the lead'

In mijn lespraktijk merk ik dat het belangrijk is dat kinderen zélf kunnen ontdekken en experimenteren om hun eigen creativiteit te ontwikkelen. Dit was het uitgangspunt bij de thuisbezoeken. Het kind bepaalt aan de hand van het zelf gekozen materiaal wat we thuis gaan doen. Het kind is zeer gemotiveerd en voelt het vertrouwen dat het de juiste materialen kiest voor thuis. Dit betekent thuis gekomen dat ik en alle gezinsleden ons kunnen laten leiden door het kind. Die weet immers precies wat we gaan doen (ook al weet nog niemand wat het uiteindelijke werk gaat worden).

Het is bijzonder om op deze manier de verbinding te voelen tussen kind, school, maatschappij met haar culturele diversiteit.

Dit betekent dat ik als kunsteducator niet alleen de behoefte van de samenleving moet begrijpen, maar ook de culturele en persoonlijke context van mijn leerlingen.

Biesta zegt hierover; 'Het echte educatieve werk, zoals ik zal betogen, is juist niet gelegen in het creëren van mogelijkheden voor kinderen en jongeren om zichzelf uit te drukken, maar gaat om het in dialoog brengen van kind en de wereld' (Biesta, G, 2022. *Door kunst onderwezen willen worden*).

Op dit betoog heb ik een punt van kritiek. Want ik heb in mijn onderzoek gezien, dat kinderen met een Taalontwikkelingsstoornis (TOS) vanuit het werken in de 'thuiservaring', zich beter uit kunnen drukken wanneer ze praten aan de hand van hun gemaakte beeldend werk en makkelijker hun gedachten en gevoelens onder woorden kunnen brengen. Dus ik heb in mijn onderzoek wel degelijk een mogelijkheid gecreëerd voor het kind om zich te uiten.

Mijn rol als kunsteducator

Daarnaast ben ik mij meer bewust van de authentieke rol die ik als docent heb in mijn onderzoek. Tijdens de thuisbezoeken merkte ik dat ik altijd warm ontvangen werd waardoor er een fijne samenwerking kon ontstaan. De verbinding die ik had gecreëerd hielp hen om vol enthousiasme op school te vertellen over wat en hoe ze thuis gewerkt hadden. Hierbij ben ik de verbindende factor geweest; op school en thuis, de reis naar huis was ook onderdeel van de verbinding.

Ik blijf mezelf als kunsteducator ontwikkelen. Het gaat niet alleen om de inhoud die ik overbreng, maar ook om de manier waarop ik het doe en de relatie die ik met de leerlingen opbouw. Vertrouwen in het kind hebben is hierin een zeer belangrijke factor.

Geert Kelchtermans, pedagoog, benadrukt dat een goede docent nooit 'af' is. Voortdurende reflectie helpt niet alleen om bij te blijven in een veranderende onderwijswereld, maar ook om bewust te groeien als professional en als mens. Dit vraagt om een open en kritische houding, waarin men bereid is om te leren van ervaringen, feedback te accepteren en nieuwe inzichten toe te passen in de praktijk.

Tot slot en verder

De thuisbezoeken hebben me geholpen om een dieper begrip te krijgen van mijn rol als kunsteducator. Ik 'zie' de kinderen meer in hun eigen authenticiteit.

Ik noem mezelf een authentiek kunsteducator omdat ik steeds vanuit mijn eigen passie en overtuiging lesgeef. Kunsteducatie begint voor mij bij echtheid, bij het durven meebewegen met wat er in kinderen leeft en daarop inspelen. Ik ben me ervan bewust dat ik zelf ook altijd in ontwikkeling ben. Zoals Kelchtermans (2009) beschrijft in *Leraar zijn, leraar worden*, vraagt het leraarschap om een voortdurende reflectie op een veranderende educatieve en maatschappelijke omgeving, maar ook op de veranderingen in mijzelf. Die continue groei ervaar ik als een waardevol en soms kwetsbaar proces, waarin ik steeds opnieuw ontdek wie ik ben als docent en wat ik kinderen wil meegeven.

Ik vraag mij wel bezorgd af;

Waar zijn de thuisbezoeken gebleven in het primair onderwijs? Ik denk dat er een weg open ligt om het thuis en school van kinderen meer te verbinden door thuis een plek te geven in het onderwijs. Ik heb één methode onderzocht en positieve resultaten geboekt bij leerlingen met

als ‘bijvangst’ een grotere ouderbetrokkenheid. Ik kan me voorstellen dat er meerdere methoden van thuisbezoek ontwikkeld kunnen worden.

Hierbij refereer ik aan de ideeën van Luis Moll over *funds of knowledge*, waarin hij stelt dat kinderen niet alleen kennis in de schoolcontext ontwikkelen, maar ook door hun eigen unieke ervaringen in hun thuis- en straatcultuur (Moll, 1992).

Daarom blijf ik me afvragen: hoe kunnen we die brug beter bouwen? Ik als kunsteducator kan hierin een rol spelen. Dit vraagt om samenwerken. Het werkboek van het Kohnstamm Instituut biedt hiervoor waardevolle handvatten, en ik zie kansen om deze inzichten praktisch in te zetten op scholen.

Literatuurlijst

- Biesta, G. (2021). *Door kunst onderwezen willen worden*. ArtEZ Academia.
- Boogaard, M., & Kohnstamm Instituut. (2022). *Buitenschoolse kennisbronnen voor gelijke onderwijskansen*.
- Dewey, J. (1907). *The school and society*. University of Chicago Press.
- El Hadioui, I. (2011). *Hoe de straat de school binnendringt: De sociaal-culturele strijd om de schoolloopbanen van jongeren in grootstedelijke contexten*. Amsterdam University Press.
- Haanstra, F. (2011). Authentieke Kunsteducatie. *Cultuur + Educatie*, 11(31), p 8-35
- Heijnen, E. (2015). *Remixing the Art Curriculum: Het ontwerp van authentieke kunsteducatie in het voortgezet onderwijs* (Proefschrift, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten).
- Kelchtermans, G. (2023). *Leraar zijn leraar worden*. Pelckmans Uitgevers nv.
- Kohnstamm Instituut. (2021). *Verborgen kennisbronnen: Werkboek voor het versterken van ouderbetrokkenheid en thuiscultuur in het onderwijs*. Kohnstamm Instituut.
- Mieras, M. (2017). *Creativiteit is durven dwalen*. Stichting Kunst en Cultuur
- Moll, L. C., Amanti, C., Neff, D., & González, N. (1992). Funds of knowledge for teaching: Using a qualitative approach to connect homes and classrooms. *Theory into Practice*, 31(2), 132-141.